

RASIZAM I MUSLIMANSKI DOUŠNICI U EVROPI I SAD-U

Sažetak

Ovaj tekst sadrži opservacije Hamida Dabashija o rekodifikaciji rasizma u Sjevernoj Americi i Zapadnoj Evropi, rekodifikaciji koja je izvedena na temelju fundamentalne logičke pogreške u kojoj su određene kriminalne radnje grupe muslimana uzete kao definitivne, neosporne, apsolutne istine o islamu kao svjetskoj religiji. Posljedica je da su smeđi postali crni, a muslimani Jevreji. Amerika nikad nije ušla u svoju post-rasnu fazu, kako se činilo nakon izbora Baracka Husseina Obame za američkog predsjednika; rasizam je, uz sve kratkotrajne transformacije, američko-evropska konstanta. Ova rekodifikacija je omogućena opasnim, patološkim fenomenom „mjesnog doušnika“, ex-muslimana koji piše i djeluje protiv islama i muslimana u ime korumpiranih, zločinačkih, kvaziprosvjetiteljskih ciljeva. Nasuprot njima stoje nepotkupljivi intelektualci koji se opiru moći i zbog toga su osuđeni na egzil.

Samedin KADIĆ

* (Iz knjige *Politička geografija Hamida Dabashija*, CNS, 2013)

Rekodifikacija rasizma

Studija Hamida Dabashija o modifikaciji rasizma na američkom tlu, *Smeđa koža, bijele maske* (2011), inspirirana kulturnom studijom Frantza Fanona iz 1952. godine *Crna koža, bijele maske*, započinje podsjećanjem na novembar 2008. godine, kada su svjetskom štampom dominirali slike, naslovi i izvještaji o besmislenom nasilju u Mumbaiju, gdje je grupa naoružanih avanturista napravila kaos na nekoliko javnih mjesta: željezničkoj stanici, popularnim kafeima, Jevrejskom centru za siromašne, bolnici i dva luksuzna hotela. Najmanje 173 ljudi je ubijeno. Indija je kao i obično optužila Pakistan, Pakistan je negirao bilo kakvo učešće. Vodeće američke i evropske medijske kuće su samo nekoliko sati nakon pucnjave imale dirljive detalje o životima i smrtima žrtava. Oni su bili ljudi, imali su porodice, družili se, čitali bajke svojoj djeci. Ovi dirljivi detalji su omogućavali identifikaciju sa žrtvama.¹

Teror u Mumbaiju je trajao gotovo tri dana. Američka invazija na Irak i Afganistan, izraelsko ubijanje Palestinaca, rezultirali su stotinama hiljada mrtvih i milionima izbjeglih. Afganistanci i Iračani su mučeni u zračnoj bazi Bagram, Abu Ghraibu i na Gvantanamu. Američki su marinci Abeer Qassim Hamzu, mladu Iračanku, silovali a potom ubili pred njenim roditeljima. Širom Iraka američke snage su vršile masakre nad civilima. Kur'an je bacan u toalet, kao poseban vid ponižavanja. U okupiranoj Palestini, generacije i generacije Palestinaca žrtve su izraelske vojne mašinerije, uključujući i djecu, poput Muhammada Jamala al-Durraha koji je ubijen snajperskim hicem. Sve ovo svijet posmatra mirno i u tišini, podsjeća Dabashi, „očito želeći platiti cijenu jevrejskom Shoi u palestinskoj Nakbi.“²

Dabashi operira vrlo banalnom, očiglednom, ali ne i samorazumljivom činjenicom da su posljednjih trideset godina svi značajni američki mediji usmjerili svoj „bijes“ protiv islama i muslimana. Ključno je pitanje: zašto? Pretpostavka kolektivne muslimanske krivice je ono što spaja sve američke masovne medije. Dabashi navodi primjer Thomasa Friedmana, kolumnistu *New York Times*-a, koji se čudi za-

što muslimani širom svijeta nisu izašli na ulice i protestovali protiv terora u Mumbaiju. Ako demonstriraju zbog karikatura Poslanika u danskim novinama, to je Friedmanova logika, zašto ne demonstriraju zbog ubistva stvarnih ljudi? Dabashi predlaže da samo malo promijenimo perspektivu: Georgh W. Bush, Dick Cheney i Donald Rumsfeld su odgovorni za smrti ogromnog broja ljudi, a oni su, za razliku od „grupe naoružanih avanturista“, izabrani na demokratskim izborima. Niko od muslimana nije legitimirao nikakve kriminalne grupe koje je, smatra Dabashi, kreirala američka vanjska politika, saudijski novac i pakistanska inteligencija. Koliko je Jevreja izašlo na demonstracije, pita Dabashi, zbog ubijanja i izolacije Palestinaca? Friedman je u jednoj jedinog kolumni kriminalizirao milijardu i pol ljudi. „Kako ovo može biti“, pita se Dabashi u nevjerici, „zajednička mudrost jedne nacije, jednog naroda, jedne zemlje – jedne imperije?“³

Pa ipak, jeste. U raspirivanju islamofobije (uz kakofoniju ratnih bubnjeva) učestovali su i ugledni akademski profesori poput Daniela Pipesa i Davida Horowitza, a redovni predavač na Harvardu, Alan Dershowitz je čak predlagao legalizaciju mučenja nad „osumnjicim teroristima“.⁴

Ova diskrepancija - bijes zbog kriminalnih djela kada su počinitelji muslimani, zadovoljstvo kada se groznije stvari čine muslimanima - temeljno je polazište Dabashija u ovoj studiji. Kako razumjeti ovu sistematsku dehumanizaciju Arapa i muslimana - kao bića sposobnih jedino za zločinačka djela uz zanemarivanje sličnih postupaka kada su oni žrtve? Dabashi se prisjeća jednog djela o Shakespeareu Harolda Blooma i užasnog pitanja koje ga je promoviralo: da li su uopće ljudi oni koji nisu čitali Shakespearea? Ako ih ubodete, da li krvare? Dabashi je isti osjećaj imao i sa Spielbergovim „Munichom“: kad god Izraelci kuju zavjeru da se osvete Palestincima zbog događaja u Münchenu iz 1972 – oni jedu i večeraju, dok palestinske mete ne možemo vidjeti ni kako sipaju sebi čašu vode. Zašto? Ako ih ubodete, da li vrište? Čemu humaniziranje izraelskih ubica i dehumaniziranje palestinskih žrtava, koje, uzgred, nisu imale ništa sa događajima iz Münchena? Gdje su korijeni ovog dugotraj-

¹ Hamid Dabashi, *Brown Skin, White Masks*, PlutoPress & Fernwood Publishing, London & New York, 2011., str. 2.

² Ibid.

³ Ibid., str. 4.

⁴ Ibid., str. 5.

nog obezbljudivanja, koja mu je funkcija? Na sva ova pitanja je moguće odgovoriti duplim standardima arogancije imperije. Ali odgovori se moraju pažljivo potražiti u neposrednoj historijskoj blizini gdje su politika beznađa i ekonomska dominacija kombinirani kako bi se stvorio moralni mandat da se dijeli i upravlja – gdje jedni više učestvuju kao ljudi od drugih.⁵ Polazeći, dakle, od teze kako je „rekodifikacija rasističkih relacija moći *modus operandi* svake promjene stanja dominiranja u kojem kapital neprestano pravi svoje nedostižne kulture“⁶, Hamid Dabashi svoj osnovni argument u knjizi *Smeđa koža, bijele maske* izlaže kroz tvrdnju kako su danas u Sjevernoj Americi i zapadnoj Evropi „smeđi postali novi crnci a muslimani novi Jevreji.“ Kapital je ideološki neutralan i može upravljati bilo kojom kulturom. „Ukoliko su crnci (afrički robovi) i Jevreji (evropski imigranti) bili proteklih godina noćna mora bijelim supremacistima, kapital može postaviti smeđe i muslimane kao savremene „Druge“ i nastaviti svoje poslove dijeljenja i upravljanja.“⁷

Čitati „Lolitu“ u Teheranu

Razmatrajući slučaj spisateljice Azar Nafisi⁸ i njenog romana *Čitati „Lolitu“ u Teheranu*⁹ (2003) („pripovijest o persijskom haremu u kojem žene iščekuju američke marinice da ih spase od vlastitih muškaraca“)¹⁰, Dabashi nominira „mjesne doušnike“ kao onu „konceptualnu kategoriju koja najbolje obuhvata poslove koje su Nafisi i njoj slični obavljali za američke imperijalne projekte pod vladavinom administracije Georga W. Busha“ te kao „moćnu komponentu

neokonzervativne ideologije“.¹¹ Ovu sintagmu Dabashi preuzima od Adama Shatza, „mjesni dopisnik“ („native informant“), ali ju je „u čast remek-djelu Johna Forda ‘The Informer’, preimenovao u „native informer“ – „mjesni doušnik“. Dok „dopisnik“, („informant“) označava intelektualce koji „prodaju“ znanje koje nemaju, doušnik („informer“) implicira moralnu degeneraciju specifičnu za izdajničke poslove.¹² Dabashi, uostalom, svoju studiju o „rekodifikaciji rasizma“ započinje iskazom Kanana Makiya, uglednog iračkog akademika koji živi u SAD-u, a koji je tvrdio kako će Iranci dočekati američke snage sa cvijećem i pjesmom. „Ovi doušnici su dosta djelotvorniji u stvaranju javnih iluzija koje su potrebne imperiji...“¹³

Ovako Dabashi opisuje tipičnog „domaćeg doušnika“: rođeni su i odrasli na mjestima kao što su Iran, Liban, Somalija i Pakistan, a potom se preselili u Evropu/Ameriku kako bi stekli visoko obrazovanje; potiču iz srednje situiranih porodica; sredstva koja posjeduju su ili naslijedili ili stekli putem braka ili dobili kao premije od američkih poslodavaca; rijetko se zadržavaju na jednom radnom mjestu i radije se drže na profesionalnim marginama društva kojem služe; ostaju strancima u zemljama za koje rade bez obzira na kvalitet usluga koje pružaju tim zemljama; identificiraju se sa bijelcima i iritiraju ih smeđi emigranti koji ih podsjećaju na njih same, „nepristojni zemljaci koji ih posmatraju blisko i povremeno imajući čak drskosti da im izađu na oči.“¹⁴ Iako su ovakvi autošovinistički tipovi već opisani u djelima kao što su *Čiča Tomina Koliba* Beechera Stowea i *Kućni crnac* Malcoma X-a, postoji fundamentalna razlika sa savremenom verzijom, koja je više smeđa nego crna. „Čiča Toma je evoluirao u Auntia Azara i Čiču Fuada, dobro obrazovane i dovoljno sofisticirane da prikriju svoju poslušnost prema bijelim poslodavcima i publici.“¹⁵ Krivotvoreći naučni autoritet oni govore svojim osvajačima ne ono što trebaju znati, već ono što žele čuti. Zauzvrat, američki i evropski liberali ih nazivaju „glasovima nezadovoljstva“.

⁵ Ibid., str. 6.

⁶ Ibid.

⁷ Ibid.

⁸ Nafisi je emigrirala iz rodnog Irana (nakon kratke akademske karijere) u Ameriku gdje je postala Lewisova štićenica, Ajamijeva koleginica te uposlenica kod Paula Wolfowitza (koji je opet bio uposlenik kod Donalda Rumsfelda). Objavila je svoje memoare nakon što je 9/11 traumatizirao američku javnost i dao neokonzervativnim liderima izgovore za njihove planove.

⁹ Ovako je dat kratki opis knjige od beogradskog izdavača: „Dok su islamske moralističke grupe izvršavale svojevoljne napade u Teheranu, fundamentalisti opsedali univerzitete a cenzura gušila umetničko izražavanje, u dnevnoj sobi Azar Nafisi devojke su rizikovale skidajući veo i prepuštale se svetu Džejn Ostin, F. Skota Ficdžeralda, Henrija Džejmsa i Vladimira Nabokova. Njihove priče se prepliću sa pričama koje čitaju.“

¹⁰ Ibid., str. 12.

¹¹ Ibid.

¹² Ibid., str. 13.

¹³ Ibid.

¹⁴ Ibid., str. 15.

¹⁵ Ibid., str. 16.

„Suočeni sa islamofobičnim uvjetima njihovih novih domova, naučili su umjetnost simultanog zahvaljivanja i negiranja svojih muslimanskih korijena. Govore engleski sa akcentom koji potvrđuje autoritet njihovim bijelim sagovornicima. Najnoviji incidenti urbanog terorizma su bili toliko dobri za njihove poslove da su morali unajmljivati PR firme da pregovaraju o naknadama i nastupima u medijima.“¹⁶

Ovo tržište, uspostavljeno na principima demoniziranja 1.5 milijardi ljudi, zahtijeva najbolje i najpametnije pojedince s pigmentom, kao što su: Seyyed Vali Reza Nasr¹⁷ i Ray Tekeyh koje je „kupila“ američka armija; Azar Nafisi i Fouad Ajami, ključne figure u vojnom establišmentu; Ayaan Hirsi Ali, neokonzervativni plaćeni mislilac; i u nekoliko slučajeva, „slobodni strijelci“ kao što su Salman Rushdi i Ibn Warraq – svi oni legitimiraju američko imperijalno dizajniranje islamskog svijeta. Svoje aktivnosti provode pod časnim imenom borbe za ljudska prava, ženska prava i muslimanska građanska prava. Problem je, primjećuje Dabashi, što oni konzistentno kleveću islam, u njegovim i kulturnim i religijskim aspektima. Dok je kontekst ovih klevetanja u SAD-u njihov imperijalizam, u Evropi je riječ o rasističkom ogorčenju i legaliziranju predrasuda protiv muslimanskih imigrantskih zajednica. Dabashi navodi doušnika Ayaana Hirsija Alija kojeg evropski rasistički centri rado citiraju.

„Domaći doušnici kao što su Hirsi Ali, Nafisi i Irhad Manji su paradirali prije svoje sjevernoameričke i zapadnoevropske audijencije kao „glasovi neslaganja“ protiv urođenog i dugotrajnog islamskog barbarizma. Patologija njihove prirode narasta sa svakom svirepošću protiv muslimana i dužni su da nastave pogoršavati američko-izraelski rat protiv muslimana.“¹⁸

¹⁶ Ibid.

¹⁷ Seyyed Vali Reza Nasr, sin glasovitog filozofa Huseina Nasra, strateg i analitičar američke vojske, „mjesni doušnik“, zadužen za raspirivanje konflikta na sunijsko-šijjskoj matrici. Ova podjela među muslimanima — po Dabashiju sasvim irelevantna za njihove suštinske nevolje — je najstariji kolonijalni trik koji, na žalost, i danas funkcionira. Kroz naslov jedne od svojih knjiga, *Kako će sukobi unutar islama oblikovati budućnost*, Reza Nasr vješto zamjenjuje teze, naglašavajući sukobe unutar islama gdje američko-izraelski pakt ostaje izvan sukoba.

¹⁸ Ibid., str. 17.

Ko je njihova publika? Primarni cilj ove propagande su prije svega Amerikanci koje treba uvjeriti da su dobri, časni, prosvijećeni i superiorni ljudi, stvoreni da sačuvaju svijet od zla. Uvijek potcrtavaju uzvišenost zapadne kulture („Pogledajte stanje žena u Iranu: ne mogu čitati čak ni remek-djela kao što su ‘Lolita’“). Ono što svjedočimo jeste, zapaža Dabashi, potpuno novi način produkcije znanja o Orijentu - „forme znanja produciranog pod prisilom“ jer u klasičnom evropskom imperijalizmu „cijeli jezik, kao i diskurs i ideologija, pripadali su samim imperijalistima kako bi održali svoju dominaciju kao prirodu i neizbježnu. Mjesni doušnici su probavili i internalizirali ovaj jezik i sada govore sa autoritetom domorodaca. Nema više potrebe za ‘znanjem eksperata’ kada možete čuti činjenice iz konjskih usta.“¹⁹ To su ljudi (Seyyed Vali Reza Nasr ili Abbas Milani) koji koriste „mutne vode rata“ kako bi unaprijedili svoje karijere napuštajući akademski život i pridružujući se vojsci ili drugim centrima. Ali, poentira Dabashi, Tocqueville je jednom rekao o Americi: demokratska javnost tretira svoje autore kao što kraljevi tretiraju svoje dvorjane: daju im novac i preziru ih.

Patologija doušnika

U spomenutoj zlokobnoj i nesretnoj inverziji (gdje su žrtve — nasilnici, terorizirani — teroristi) ključnu ulogu igraju „mjesni doušnici“. Odakle su se oni pojavili, koja je njihova genealogija, patologija, šta su im interesi? Da bi odgovorio na ova pitanja, Dabashi priziva kulturnu studiju *Crna koža, bijele maske*²⁰, pionirski

¹⁹ Ibid., str. 18.

²⁰ Prema ovoj „psihološki usmjerenoj knjizi“ je 1996. godine snimljen istoimeni film koji je režirao Isaac Julien, a prema scenariju Frantza Fanona i Marka Nasha. Neki autori pišu o „višestranom odnosu Fanona i kinematografije“ (Robert Stam, „Fanon, Alžir i film: politika identifikacije“, „Kolo“, br. 1., proljeće 2005) On ne samo da je „svojom filmskom prozom“ inspirirao brojne filmove (argentinski film „Sat visokih peći“ citira Fanonovu krilaticu: „Svaki je gledatelj kukavica ili izdajica“) i bio preteča niza potonjih intelektualnih pokreta, već je svojim naslijeđem potakao „žive rasprave o rodno uvjetovanoj politici vela“ a „njegove kritike kolonijalističkog imaginarija nude proleptičke primjere antiorijentalističke kritike a la Edward Said“. („Kada je Fanon tvrdio da kolonizator ‘ne može govoriti o koloniziranima a da se ne posluži bestijarijem’, on je skrenuo pozornost na ‘trop animalizacije’, diskurzivnu figuru kojom kolonizatorski imaginarij predočava kononiziranog kao zvijer.“) Ipak, Fanon nije bio nepogrešiv: „romantizirano je nasilje, idealizira seljaštvo, slabo je poznavao arapsku ili islamsku

rad Frantza Fanona iz 1952. godine, studiju o povezanosti rasizma i kolonijalizma, u kojoj se autor oslonio na teoriju psihoanalize kako bi shvatio traumatični osjećaj inferiornosti kod kolonijaliziranih naroda. Pišući studiju u Alžiru dok je bio francuska kolonija, Fanon je želio stvari gledati kroz objektiv dehumanizacije koju su kolonijalizirani narodi iskusili, a koja je počinjala samootuđenjem a potom gomilanjem bijesa, koji se, putem kolonijalnih mehanizama, naposljetku okretao protiv njih samih. Osjećaj manje vrijednosti je sistematski internaliziran kod ovih ljudi. Za Dabashija je od krucijalnog značaja Fanonova psihoanaliza rane patologije onoga što bi moglo izrasti u današnje domaće doušnike. Dok su „bijeke maske koje je Fanon prepoznao navučene na kolonijalnom tlu“, dotle su maske koje Dabashi identificira u svojoj studiji „otputovale u inostranstvo“.²¹ Te maske sada igraju ključnu ulogu u američkoj ideološkoj mašineriji, gdje su smeđi postali novi crnci, a muslimani novi Jevreji. „Bijelci su ostali isti, ali su izgubili svoju simboličku snagu imena, boje i značenje“²², precizira Dabashi, dodajući kako je esencijaliziranje ili fetišiziranje bilo koje boje pogrešno jer je „kapital promiskuitetan i ne veže se ni za jednu kulturu dominacije. Crnci-i-bijelci je bilo jučer, smeđi-i-bijeci danas, a sutra se već kodiranje po bojama može izmijeniti.“²³ Isto je i s religijom: iako su Jevreji kršćanima stoljećima služili kao „drugi“, danas su „drugi“ – muslimani, a Dabashi napominje kako je i sam papa Benedikt XVI iskopao srednjovjekovni iskaz da je Muhammed, a.s., lažni poslanik. „Svi poslanici su lažni poslanici u logici kapitala“, piše Dabashi, „sve dok se ne dokažu da su pri ruci Nike-u u prodaji obuće koju je napravila jeftina radna snaga širom svijeta.“²⁴

Slijedeći Fanonovu logiku argumentiranja kako bi otkrio patološke korijene savremenih mjesnih doušnika, Dabashi konstruirao njihov

kulturu, a nije imao ni osobit uvid u pitanja rodnosti i seksualnosti“ (Robert Stam, „Fanon, Alžir i film: politika identifikacije“).

²¹ Dabashi navodi primjer Mustafe Sa'eeda, lika iz romana *Sezona seobe na sjever* (1966) Tajiba Saliha, koji se ne vraća u Sudan kada ga okupira Velika Britanija već ostaje u Engleskoj, koristeći svoje poznavanje Afrike i arapskog jezika u potrazi za dobrim poslom, te govoreći Englezima ono što žele da čuju.

²² Ibid., str. 20.

²³ Ibid.

²⁴ Ibid., str. 21.

prototip imajući u vidu kontekst američke invazije na Afganistan i Irak i činjenicu da su u tim okolnostima određeni doušnici bili glasniji od drugih. Ali za razliku od Fanona (i Saida) koji ovaj fenomen razumijeva u kolonijalnom referentnom okviru, Dabashi ga smješta u središte imperija. Radovi doušnika, kao što su Rushdi, Ibn Warraq, Hirsi Ali ili Nafisi, napisani su na engleskom za zapadnu publiku. Također, Dabashi pravi razliku između domaćih doušnika i pukih saradnika; dok saradnici nude strateško znanje i činjenice, mjesni doušnici omogućuju „emotivne perspektive i ideološke poglede kojima se kriminalizira svaki način otpora tog dominaciji.“²⁵ Mjesne doušnike u svakom slučaju, sugerira Dabashi, treba posmatrati kao fenomen čiji smisao počiva u unutarnjoj logici imperijalne dominacije u eri globalizacije.

Izbor Baracka Husseina Obame²⁶ je motivirao Dabashija, kako sam priznaje, da ponovo razmotri fenomen rasizma.

Kompradori i „kućni muslimani“

Portugalska riječ *comprador* koju koristi Dabashi datira iz 1840. godine i odnosi se na kineskog agenta, unajmljenog od evropskih biznismena, kako bi nadgledao lokalne uposlenike i štitio poslodavčeve interese. Kasnije se ovaj izraz proširio na bilo kojeg domaćeg slugu koji služi kolonijalnim komercijalnim interesima – neko „uposlen od Evropljana u Indiji i na Istoku“, prema *Oksfordskom rječniku*. Kwame Anthony Appiah je ove potkupljene intelektualce locirao u relativno male prozapadne grupe pisaca i mislilaca koji su bili posrednici u trgo-

²⁵ Ibid., str. 23.

²⁶ Kao najevidentniji primjer rekodificiranja rasizma, Dabashi navodi američke predsjedničke izbore na kojima se kao kandidat našao jedan „crnac“. Ali, u međuvremenu su „crnci“ transmutirali u „muslimane“ i osnovni argument konzervativnih republikanskih snaga protiv Obame se odnosio ne na njegovu boju kože, već na njegovo porijeklo, njegovog oca – muslimana. Iako mu je otac afrički musliman, u javnosti se govorilo kako je Arap. Obama se odlučio za kršćanstvo, religiju svoje majke i za rasu svog oca, koja je izgubila ono značenje koje je uglavnom imala tokom američke rasističke povijesti. „Obama je ušao u američku političku arenu kao crnac i kao kršćanin“ (str. 117). Najveći dio svoje kampanje, primjećuje Dabashi, Obama je bio zauzet negiranjem „optužbi“ da je musliman i promovirajući svoje kršćanstvo u navodno post-rasnom dobu kroz navodnu post-rasnu politiku. Pojedini političari i novinari su tvrdili kako Obama ne može biti kršćanin jer mu je otac musliman, a „prema islamu kada si rođen kao musliman uvijek si musliman a kazna za napuštanje vjere je smrt.“

vini kulturne robe između kolonijalnih centara i periferije. Dabashi smatra kako je Malcolm X dosta preciznije obuhvatio spomenute karaktere, nudeći figuru „kućnog crnca“, funkcionalnog ekvivalenta potkupljenom intelektualcu. Prema Malcolm X-u postoje dvije vrste robova: kućni crnci i vanjski crnci. Kućni crnci žive u gospodarevoj kući, oblače se pristojno i jedu dobru hranu. Dat će život za gospodara. Malcolm X, primjećuje Dabashi, pomjera figuru potkupljenog intelektualca sa periferije u normativno polje gospodara, dajući gospodaru (kroz dijalektički saobraćaj periferije i centra) tačne informacije o crncima koji žive napolju.

„Kućni crnac Malcolma X-a i Saidov izgnani intelektualac su dvije strane istog analitičkog novčića, jedan služi bijelom gospodaru a drugi protestuje protiv njega.“²⁷

Nije teško naslutiti rasnu transmutaciju: ono što je nekad bio „kućni crnac“ sada je „kućni musliman“. Ili muslimanka: modifikacija Azar Nafisi od legitimne kritičarke Islamske Republike u dio imperijalne ideologije Georga W. Busha za Dabashija je tipičan primjer potkupljene intelektualke i mjesne doušnice. U analizi Nafisinog romana Čitati *“Lolitu” u Teheranu*, Dabashi polazi od Barthesovog eseja *Fotografska poruka*, primjećujući „da termin ‘Lolita’, i kao socijalni znak i kao književni označitelj, priziva nedopušteni seks sa tinejdžerkama, opsesivno zadovoljenje starog čovjeka mlađom djevojkom.“ Osim toga, kontekst u kojem dvije pokrivene iranske tinejdžerke čitaju *Lolitu* „sugestivno podmeće i podmuklo oslobađa jednu orijentalnu fantaziju i vezuje je za najgrozomorniji slučaj pedofilije u modernoj književnoj imaginaciji.“²⁸ U pomenutom eseju Ronald Barthes kaže kako imitativna umjetnost poput fotografije sadrži dvije poruke: denotativnu, koja je analogna sama sebi, i konotativnu, koja sadrži opseg u kojem određeno društvo nešto podrazumijeva. U romanu Čitati *“Lolitu” u Teheranu* denotativna poruka je jasna: dvije pokrivene djevojke čitaju roman Vladimira Nabokova u Teheranu. Konotativna poruka je jednako očita: zamislite - nedopušteni seks sa tinejdžerkama u Islamskoj Republici! Pogledajte te dvije orijentalne Lolite! Rasistička implikacija ove sugestije je također notorna: možete li uopće zamisliti da neko čita *Lolitu* u Teheranu?

²⁷ Ibid., str. 42.

²⁸ Ibid., str. 74.

„Slika dvije djevojke sa misteriozno pokrivenog Orijenta je doza izravno iz medicinskog kabineta Bernarda Lewisa: erotska infantilizacija Orijenta. Jedan od najčešćih klišeja o orijentalnoj strasti su maloljetnici, postavljeni na bezbrojnim orijentalnim slikama — takva je i na naslovnici Saidovog ‘Orijentalizma’, prikazujući jednu sklonost seksualno zaokupljenog orijentaliste.“²⁹

Dabashi preporučuje studiju *Kolonijalni harem* (1995) Maleka Alloulaa, koji je „pokazao kako je patološka kolonijalna fantazma generirala u ono što je Barthes nazivao ‘nultim stepenom’ fotografske evidencije da bi predstavili i posjedovali kolonijalizirano tijelo.“³⁰ Naravno, orijentalisti (i njihova orijentalna regimenta mjesnih dušnika) su imali sve razloge da Orijent zadrže na infantilnoj razini.

Nastavljajući ovaj poduhvat, mjesni doušnici se ističu u svodenju i historijskog i savremenog višezvučja muslimana na esencijalnu koncepciju islama te sažimajući ga na nekoliko ključnih slikovitih znakova (Poslanik Muhammed, a.s. i Kur’an); zatim, denuncirajući i ismijavajući Muhammeda, a.s., i Kur’an žele osramotiti sve muslimane apelirajući na superiorni autoritet Zapada i Prosvjetiteljstva. Više od 10 miliona muslimana koji žive u SAD-u (3 % ukupne populacije) i više od 20 miliona muslimana koji žive u Evropi (5 % ukupne populacije) su prvotne mete, uz 1.5 milijardi muslimana na svijetu koji su sekundarne mete, uglavnom rasističkih i imperijalnih vanjskih politika Evrope i SAD-a.

„U svakom filmu, fikciji ili dokumentarcu o Muhammedu ili Kur’anu uvijek se mogu naći ovi mjesni doušnici, ex-muslimani, kako sebe ponosno nazivaju, kako ismijavaju Muhammeda i potcjenjuju Kur’an. Ono što oni prodaju svojoj bijeloj publici malo ima veze sa stvarnostima muslimanskih društava. Oni prave Neprijatelje od muslimana (reducirajući ih na nekoliko slika) koje kasnije dehumaniziraju i potčinjavaju, suočavajući ih sa superiornom civilizacijskom misijom — prije nego što na njih izbace tone bombi.“³¹

²⁹ Ibid.

³⁰ Ibid., str. 75.

³¹ Ibid., str. 86.

Ibn Warraq

Najreprezentativniji primjer mjesnog doušnika za Dabashija je neko/nešto (čovjek, robot, hologram, industrija) ko/što sebe naziva Ibn Warraqom. Rođen u muslimanskom društvu ali očito nesretan zbog toga, Ibn Warraq je dobar egzemplar samogađenja. Sebe opisuje kao pakistanskog muslimana koji je pronašao zapadno prosvjetiteljstvo i sada živi u Sjevernoj Americi ili zapadnoj Evropi. Autofobija - čemer osobe koja je subjekt i objekt svoje mržnje - postaje kontroverznija ukoliko osoba koja je posjeduje nastupa u odsustvu, kao neki pseudonim. To-božnji razlog za Ibn Warraqovu anonimnost je strah da - ukoliko otkrije svoj identitet - može biti ugrožen, što je za Dabashija čisti nonsens, jer su jedini ljudi koji su u opasnosti oni koji otvoreno kritiziraju zločinačku okrutnost američkog imperija i evropskog rasizma, dok se oni koji ih odobravaju nagrađuju, plaćaju i objavljuju.

U svom obračunu sa Ibn Warraqom (svojoj intifadi), Dabashi polazi od anonimnosti, njegove najvažnije osobine. Živi skrivajući se, jer su istine koje otkriva o islamu toliko opasne da bi ga muslimani voljeli zbog toga likvidirati. Nedavno se pojavila osoba koja je tvrdila da je Ibn Warraq, ali niko ne može pouzdano znati da je to baš on. Dabashi tretira Ibn Warraqa kao skupnog autora knjiga, članaka i intervjuja koji mu se pripisuju, ne isključujući ništa od njegove anonimnosti. Pa ipak, ta anonimnost implicira dvije stvari: ideju da su Ibn Warraqove ideje revolucionarne i opasne, te da su muslimani, kada čuju njegove ideje, spremni ga likvidirati, što sve u svemu sugerira da je u islamu i kod muslimana nešto ubilačko. Ibn Warraq previđa činjenicu da postoji ogroman broj muslimana koji su tokom historije hrabro, maštovito i kritički pisali protiv određenih loših stvari u svojim kulturama, na arapskom, perzijskom, urdu i turskom - i svi pod svojim imenima. Tokom svoje duge i burne historije muslimani su se dijelili na sekte i frakcije, prema svojim uvjerenjima. Poput Jevreja, kršćana i hindusa, muslimani su se suprotstavljali jedni drugima - pravnicima teolozima, teolozi filozofima, filozofi misticima, revolucionari vladarima, radikalni liberalima, a ovi konzervativcima. „Sva su društva organski entiteti koji se dalje dijele prema duhu vremena“, kaže Dabashi, nabrajajući sve ono što jedan „kućni musliman“ previđa, uči-

tavajući muslimanskoj historiji nepostojeću uniformnost, jednoličnost i neslobodu, dodajući kako je „mješavina autofobije i anonimnosti koja Ibn Warraqu daje apstraktni autoritet - glas sveznajućeg naratora - ipak samo slučaj samozavaravajuće megalomanije“.³²

Koristeći ignoranciju široke publike, Ibn Warraq producira knjigu za knjigom: o historiji islama, Muhammedovom, a.s., karakteru, historiji ranog islama, aferi Salman Rushdi, statusu žena u islamu, nepoštivanju ljudskih prava u islamskim društvima - plaveći tako tržište svojim knjigama koje, napokon, prodaju njega lično - kao sekularnog reformatora, koji će učiniti prvi korak u reformi islama iznutra, iako niko ne zna gdje to on prebiva „u“ i „izvan“ islama. Istina je, naravno, da je od Muhammedovog, a.s., vremena do današnjih dana svaki pojedinačni aspekt vjere (uključujući božansko porijeklo Kur'ana i svetost Muhammedove poruke) bio izazvan, propitan, prepisan, reinterpetiran, kontraintertiran, odbačen i ponovo potvrđen od strane samih muslimana; nema apsolutno ništa u klišeiziranom pisanju Ibn Warraqa, zapaža Dabashi, što je strano muslimanskom uhu, osim možda njegovog samogađenja.

Dan nakon Saidove smrti (Dabashi se pita kako određeni novinari tako brzo dođu do njega kada je tako dobro skriven) 25. septembra 2003., *The Wall Street Journal* je objavio Ibn Warraqovo mišljenje o Saidu (kao vid hommage?!) pod naslovom „Čovjek koji je dao intelektualne argumente muslimanskom bijesu je umro.“ U ovome članku Ibn Warraq prognozira kako će Said biti zaboravljen u historiji, jer je dao „intelektualne argumente muslimanskom bijesu“, i „Orientalizam“, njegov najprodavaniji manifest, zato što je uvjerio arapski svijet da su oni žrtva, dodajući još:

„Najutjecajnija knjiga modernih vremena za Arape i muslimane, *Orientalizam*, okrivljuje zapadnu historiju i učenjake za sve bolesti muslimanskog svijeta: da nema imperijalista, rasista i cionista, arapski svijet bi ponovo bio veliki“.³³

Ibn Warraq čak optužuje Saida da je bio vodeći eksponent moćne filozofske grupe koja je stvarala islamski terorizam. Dabashi smatra

³² Ibid., str. 88.

³³ Ibid., str. 90.

da u razmatranju Ibn Warraqovog slučaja treba imati u vidu kontekst politike spektakla, uz banalnu istinu kako su medijski najatraktivniji i najspektakularniji geopolitički događaji krajem 20. stoljeća i u prvoj dekadi 21. stoljeća uključivali islam i muslimane. A mjesni doušnici su tim događajima gasili svoju žeđ za publicitetom.

„Ovi događaji koincidiraju sa pojavom koju je Guy Debord dijagnosticirao 1967. kao „društvo spektakla“, gdje se široko rasprostranjeni fetišizam udobnosti pomjerio u doba globaliziranih mas-medija i samootuđenja, metastazirajući u apsolutnu vidljivost svakodnevnog života. Mjesni doušnici demonstiraju činjenični demantij stvarnosti prelaženjem preko činjenica putem vizuelne fantazije sve do spektakularnog stepena, gdje Musliman-Koji-Osjeća-Gađenje-Prema-Samom-Sebi učestvuje u tome i potom mutira u sliku islama koja se duboko ukorijenila u globalni otuđeni um.“³⁴

Dabashi poredi Ibn Waraqa sa Travis Bickleom, psihotičnom figurom koju igra Robert de Niro u Scorsesovom filmu „Taxi Driver“ (1976) koji misli da će ubijajući popularnog senatora konačno postati javna osoba. Ubijajući Saida, zaključuje Dabashi, Ibn Warraq želi postati poznat - u psihotičnoj oscilaciji između autofobije i anonimnosti, samogađenja i megalomanije.

U svojoj prvoj knjizi *Zašto nisam musliman* (1995) Ibn Warraq priznaje kako ne poznaje arapski jezik, ali ga to nije spriječilo da napiše djela kao što su *Izvori Kur'ana* (1998), *Pitanje historijskog Muhammeda* (2000) i *Šta Kur'an stvarno kaže* (2002). Dabashi smatra kako je riječ o nevjerovatnoj razini vulgarnosti: kao da ne razumijete hebrejski, a želite mjerodavno pojašnjavati historijski karakter Musaa i Biblije.

„Ibn Warraq je prosto neznalica; uopće ne poznaje veoma složenu islamsku intelektualnu i doktrinarnu povijest.“³⁵

„Ibn Warraq smatra da je blasfemičan. On je suviše siromašna figura da bi bio blasfemičan. Blasfemija se tiče onoga što muslimani stoljećima razmatraju uz vjeru – ali ko će to objasniti Ibn Warrakovoj publici? Želite blasfemiju? Čitajte Omera Hajjama – i shvatit ćete značenje

³⁴ Ibid., str. 92.

³⁵ Ibid., str. 93.

plemenite vjere.“³⁶ Dabashi ne vidi nikakav problem u radikalnom govoru o vjeri, niti u kritikovanju vjerskog establišmenta, ističući kako postoji cijeli univerzum takvih kritika u islamskom društvu. Hiljade arapskih i muslimanskih intelektualaca različitih provenijencija na različite načine u različitim sredinama adresiraju svoja pitanja (poznavajući jezik svojih kultura i brinući se za one koji dijele njihovu sudbinu). Među muslimanima u Zapadnoj Evropi i Sjevernoj Americi nebrojeno je javnih intelektualaca koji problematiziraju stvari u posebnim horizontima – od Tariqa Ramadana i Tariqa Modooda do Abdolkarima Sorousha i kasnog Nasra Hamida Abu Zayda. Ono što objedinjuje sve njih je briga za ljude kojima se obraćaju, briga za njihovu sudbinu. Za razliku od njih, čini se da Ibn Warraq ne osjeća ništa osim odvratnosti prema muslimanima i njihovoj zajedničkoj sudbini.

„Ne postoji zajednica na zemlji bez osjećaja za nepovredivu svetost njihovog zajedničkog identiteta, historije i kulture, i koji su naslonjeni na minimum svetosti, od hebrejske Biblije do američkog ustava. To je ta svetost, sastavni dio ljudskog osjećaja za dostojanstvo, koju Ibn Warraq želi da ukrade muslimanima, pripremajući ih da postanu ono što je Giorgio Agamben nazvao homo sacerom – ‘golim životom’, pa kada ih se masovno masakrira, čak ni riječ *Palestinci* neće moći biti adekvatna da se izmjeri broj poklanih.“³⁷

Kada neko baci svetu knjigu jednog čovjeka u WC, od njega želi napraviti golo biće. Obezvređujući Kur'an u vremenima invazije na Irak i Afganistan, Ibn Warraq je direktno legitimirao bacanje Kur'ana u šolju od strane američkih vojnika. Pa ipak, ti američki monstrumi³⁸, koji su osim skrnavljenja i mučili ljude u Abu Ghraibu, čak su, zaključuje Dabashi, moralno superiorniji od njega.

³⁶ Ibid., str. 96.

³⁷ Ibid., str. 105.

³⁸ Dabashi izdvaja primjer Amina Saida al-Skeikha, iračkog pritvorenika u Abu Ghraibu kojeg je američki vojnik (koji ga je mučio) upitao da li vjeruje u nešto. „Vjerujem u Allaha“, odgovorio je Amin. „Ali ja vjerujem u mučenje“, odgovorio je vojnik, „i mučit ću te.“ Drugi američki vojnik je u međuvremenu udarao u Aminovu slomljenu nogu tjerajući ga da psuje islam. „Zato što me je udarao u slomljenu nogu, počeo sam da psujem“, kazuje Amin. Tada su mu naredili da zahvali Isusu što je uopće živ.

Summary الموجز

RACISM AND MUSLIM INFORMANTS
IN EUROPE AND USAالعنصرية والجواسيس المسلمون في أوروبا والولايات المتحدة
الأمريكية

Samedin KADIĆ

سامدين قاضيتش

This paper contains the observations of Hamid Dabashi about recodification of racism in North America and Western Europe, recodification based on the fundamental mistake of logic by which certain criminal activities of a group of Muslims were taken for definitive, undeniable, absolute truths about Islam as a world religion. As a consequence, the brown ones became blacks, and Muslims became Jews. America never entered its post-racial phase, as it seemed to be the case after the election of Barack Hussein Obama for US President; despite all the short-term transformations, racism remains an American-European constant. This recodification was enabled by dangerous, pathological phenomenon of the "local informant", ex-Muslim who writes and acts against Islam and Muslims for the sake of corrupted, criminal, quasi- enlightenment goals. Against them stand incorruptible intellectuals who oppose power and who are therefore doomed to exile.

يتضمن هذا المقال نظرات حامد دباشي حول إعادة تصنيف العنصرية في أمريكا الشمالية وأوروبا الغربية، حيث أن إعادة التصنيف التي تمت على أساس الخطأ المنطقي الأساسي الذي أخذ أعمالاً إجرامية محددة ارتكبتها مجموعة من المسلمين واعتبرها حقيقة نهائية وجازمة ومطلقة عن دين عالمي هو الإسلام. وكانت النتيجة أن تحول الأسماء إلى أسود، والمسلم إلى يهودي. إن أمريكا لم تدخل أبداً في مرحلة ما بعد العنصرية، كما خيل للبعض بعد انتخاب باراك حسين أوباما رئيساً لأمريكا؛ وبالرغم من كل التحولات القصيرة الأجل، بقيت العنصرية أحد الثوابت الأمريكية والأوروبية. لقد نجحت إعادة التصنيف هذه بفضل ظاهرة مرضية خطيرة تمثلت في "الجاسوس المحلي" وهو شخص مسلم يكتب ويعمل ضد الإسلام والمسلمين، من أجل تحقيق أهداف فاسدة وإجرامية وتنويرية كاذبة. وفي مواجهة هؤلاء يقف المفكرون والمثقفون الشرفاء الذين قاوموا هيمنة السلطة، فكان مصيرهم التهجير.